

U Vatikanskoj biblioteci nalazi se u fondu Borg. Turco 77 kodeks što ga je Ivan Paštrić bio, zacijelo, darovao Kongregaciji za širenje vjere, a zatim je čitav fond rijetkih rukopisa, što ga je utemeljio u istoj Kongregaciji kard. Borgia (zato se po njemu i zove Fondo Borgiano), prenesen u Vatikansku knjižnicu. Tako je i Paštrićev *turski kodeks* dospio u Vatikansku apostolsku biblioteku. Evo mu opisa: „Borg. Turco 77. Cart. sec. XII/XVIII. cm 21 x 13,5; f 1 + 83; linee 11; scrittura nashī; legatura europea in pelle; 'Ex dono Ioannis Pastritij'. Miscellanea di pratiche devozionali e dottrina musulmana: I. ff 1 e 1 - 6: Capitoli del Corano in arabo; lacuna tra fol. 1 v e fol. 1. II ff. 6 - 7: preghiere (du'ā) in arabo. III. ff. 7 - 83: Vasiyyet, catechismo musulmano di Bilgevi Ahmed Efendi, acefalo e mutile in fine. Cfr. Vat. Turco 356, 366; Borg. Turco 31, 33; Ross. 882.“ (3)

U Biblioteca Casanatense u Rimu pod signaturom Mss. 195 nalazi se grčki rukopisni kodeks: *S. Gregorius Nazianzenus; Homiliae XVI cum exegesibus Nicetae Graece*. Na slijedećem praznom listu stoji: „Ms del 1353 12 Febb“, a na poledini tog lista Paštrić je svojim sitnim rukopisom napisao: „Io. Pastritij die 21 Apr. 1703. eum emi pretio 15 scutorum hunc codicem una cum duobus alijs *Limonario spirituali* ? graeco in 4 magno *Euthymias* ? *Zygabani* ? *Panoplin* ? Gr. ms. in 4 magno“. Kodeks Homilija Grgura Nazijanskog ima 396 folija velikog formata, pisan je grčki u dva stupca, kaligrafski. Uvezan u kožu sa zlatorezom.

Kodeks je možda od Paštrića kupio kard. Casanate za svoju knjižnicu i tako je dospio u Biblioteca Casanatense (4).

TRAGOM PROŠLOSTI KAPELICE SV. KATARINE U GORNJIM ZDJELICAMA

Stjepan KOŽUL

Idući asfaltnom cestom Bjelovar-Kapela-Novigrad, na dionici puta Kapela, Donji Mosti odvaja se na desnu stranu obična cesta za selo Gornje Zdjelice. Selo je danas sastavni dio župe Donji Mosti.

Iznad samog naselja nalazi se kapelica sv. Katarine, djevice i mučenice, podignuta na povišenom mjestu, koje je ograđeno prirodnom živicom, a ispred kapelice, unaokolo, nalazi se veoma staro groblje gdje stanovnici ovog kraja već stoljećima nalaze svoj posljednji počinak.

---

3) ETTORE ROSSI, *Elenco dei manoscritti turchi della Biblioteca Vaticana*, Citta del Vaticano 1953, str. 363.

4) O vezi Ivana Paštrića s kard. Girolamom Casanate vidi: IVAN GOLUB, *Ivan Paštrić i njegovi suvremenici*, Kačić (Split 1971) br. IV, str. 167-168; IVAN GOLUB, *Rad Ivana Paštrića na izdavanju glagoljskih liturgijskih knjiga*, Slovo 21, Zagreb 1971, str. 377-379.

Građevina je iz 1912. godine, pravokutnog tlocrta, okrenuta u pravcu istok-zapad, veličine 13,25 x 6 m, sa četverostraničnim svetištem na istoku i zvonikom ugrađenim u glavno pročelje na zapadu, te sakristijom, veličine 3,5 x 3 m na desnoj strani svetišta. Zvonik je visok, od površine zemlje do križa na vrhu, 18,25 m. Završava u obliku piramide, a pokriven je, kao i dvostrešno krovište kapelice, eternitom. Građevina je zidana od cigle, na kojoj je žbuka.

Svetište je po površini manje i niže od same lađe i odijeljeno od nje polukružnim trijumfalnim lukom. Lađa je osvjetljena s dva prozora sa svake strane, a na zapadnom se pročelju u donjem dijelu, paralelno s glavnim ulazom, nalaze dva veća prozora, dok su u gornjem dijelu dvije rozete i jedan prozor u sredini samog pjevališta. Pjevalište u sredini počiva na stupovima nosačima zvonika a sa strane na zidovima kapelice. Zvonik je ugrađen u glavno pročelje. Pokrajnji ulaz nalazi se s desne strane, na sakristiji. Pod kapelice je od keramičkih pločica. Na gornjem su dijelu zvonika četiri prozora srednje veličine, a u zvoniku dva zvona teška 72 i 132 kg, iz 1927. godine. U svom vanjskom izgledu građevina ima stilske oznake klasicizma. Posjeduje misno ruho i jedan kalež s patenom iz 1925. godine.

U kapelici se nalazi jedan drveni oltar iz 1913. godine posvećen zaštitnici sv. Katarini, nabavljen kod Josipa Schmalzla u St. Ulrich-Groden u Tirolu za 1220 kr. U sredini drvenog retabla nalazi se kip svetice, dok su sa strane plastike sv. Petra i Pavla. U sredini oltara nalazi se tabernakul, a na vrhu, u niši, plastika Gospe Žalosne. Po svom izgledu, to je uobičajeni neogotički drveni oltar, tirolske proizvodnje, bez posebne umjetničke vrijednosti(1). Ni ostali inventar u kapelici nema većeg značenja.

Kapelicu je sa župljanima sagradio župnik Ivan pl. Vučetić, graditelj kapelice u Donjoj Velikoj i obnovitelj župne crkve u Donjim Mostima, sagrađene 1883.(2) Troškovi izgradnje su iznosili 11.682 kr. i 11 fil. Od toga je Imovinska općina Đurđevac dala 500 kruna, a ostalo je namaknuto od imovine bivše kapelice i doprinosa župljana. Ta nova kapelica bila je blagoslovljena 1913. godine(3).

Nas, međutim, zanima povijest ovog lokaliteta.

Radi se, naime, o ostacima inventara kapelice sv. Katarine koja je na istom lokalitetu postojala ranije, sve do gradnje današnje, gore opisane, kapelice. To je zapravo barokni

---

1) Nije isključeno da su samo plastike iz Tirola, a sam retabl da je rad domaćeg majstora, što je čest slučaj u ovoj okolini u tom razdoblju. Mnoge je oltare za ovu regiju radio Antun Richard, majstor iz Koprivnice.

2) VUČETIĆ je rođen 23. siječnja 1876. u Brinju. Za svećenika je zaređen 9. srpnja 1899. U Donje Moste dolazi za župnika u ožujku 1908, a 21. prosinca 1914. odlazi u Podravsku Moslavinu. Kasnije je bio dugi niz godina u Ludbreškom sv. Đurđu. Umirovljen je 1946. godine. Umro je u Metliki 14. rujna 1964, a pokopan je 15. rujna 1964.

3) Podaci su uzeti iz župskog arhiva u Donjim Mostima dobrotom župnika Ivana Novosela i župnika iz Bjelovara Ivana Došlin.

drveni retabl s dvije plastike svetaca i četiri manje plastike, te dvije oltarne pale, navodno sv. Katarine i sv. Franje Ksaverskog. Taj je inventar 1913. godine bio smješten na tavan novosagrađene kapelice a odatle je premješten u Muzej grada Bjelovara, gdje je upravo restauriran(4). Vlasnik tog inventara je kapelica sv. Katarine u Gornjim Zdjelicama, koja kao filijalni bogoštovni objekt pripada župi Donji Mosti. Kod župnika na župnom dvoru pohranjena je iz te stare kapelice još jedna slika, navodno također sv. Katarine, što bi se moglo pobliže utvrditi tek nakon restauracije(5). U tom slučaju kao da postoje dvije stare slike sv. Katarine. No, na to će nam nešto više svjetla baciti povijest!

Kako se radi o vrijednom drvenom baroknom inventaru, koji je zanimljiv i bogat za ovo, u ono doba, dosta udaljeno i siromašno područje, postavilo se pitanje porijekla tog inventara, kao i povijesnih podataka o njemu. Neki nagađaju da bi se taj inventar mogao vezati uz ime Pavla Wiszhofera, župnika u Kapeli od 1685.–1709., koji se rodio u Beču, a filozofiju svršio u Grazu. To naselje s kapelicom sv. Katarine pripadalo je tada njegovoj župi, jer je župa u Donjim Mostima osnovana tek 1789. godine!(6)

Zagrebački kanonik dr Kamilo Dočkal, sin bjelovarskog kraja, obrađujući srednjovjekovna naselja oko znamenitog pavlinskog samostana Svih svetih u Strezi, a na temelju dokumenata istog samostana iz 1412. i 1478. godine, pronalazi predtursko naselje *Zdela* na području današnjih naselja Gornje i Donje Zdjelice, koja su sačuvala raniji srednjovjekovni toponim(7). Iz vremena turske okupacije nema vijesti o ovom starom naselju, sve do 1704. godine. Tada je ovaj kraj posjetio vizitator zagrebačkog biskupa Martina Braikovića (1703.–1708.), Petar Pucz, kanonik i arhiđakon kalnički(8). On je

4) Informacije nisu posve precizne. Inventar je dopremljen u Muzej 1970. ili 1971. godine. Vidi: Arhiv N. D. S., spis br. 2004/1977.

5) Slika u župnom stanu: Ulje na platnu, 84 x 107 cm, prikazuje sveticu u crkvenoj haljini kako stoji. U lijevoj ruci drži sablju, a u desnoj palmu. Na glavi ima krunu. U pozadini je pejzaž. Desno u gornjem uglu su dva mala anđela: jedan u ruci drži vijenac a drugi ljiljan. Slika je uokvirena običnim drvenim okvirom. Ima većih oštećenja i potrebna je restauracija.

6) KVP /Kanonske vizitacije, Protokoli br./130/I, str. 17 i 23.

7) K. DOČKAL, Srednjovjekovna naselja oko Streze, Starine JAZU, knjiga 46, Zagreb 1956., str. 148–202, osobito 197. Tu u blizini se spominje i rijeka imenom *Zdela* i posjed *Zdela*. Franjo Brdarić ističe u svojoj radnji o komarničkom arhiđakonatu, da đurđevački posjed u listinama 13. stoljeća dolazi pod imenom *Zdelja*, nazvan po potoku *Zdelji*, s kojim graniči (Katolički list, 1934. godina, str. 580). I Šematizam zagrebačke nadbiskupije (Zagreb 1966, str. 121) napominje da se u Mihojancu župa spominje već 1334. Mjesto se zvalo *Zdelja* prema potoku koji teče selom.

8) PETAR PUCZ, kanonik obilazi župe kao vizitator do 1707. godine, kada je umro u posjeti svom bratu preko Save, a pokopan je u Zagrebu. Valja ga razlikovati od STJEPANA PUCZA, također znamenitog zagrebačkog kanonika, koji je ranije bio župnik u Bistri i rektor hrvatskog kolegija u Beču; a kasnije kao kanonik veliki prepošt Kaptola zagrebačkog i prior vranski, te naslovni biskup Beograda i Smedereva (1755.–1771.). Vršio je razne odgovorne funkcije u ondašnjem političkom i crkvenom životu. Rezidirao je u Zagrebu. Sagradio je mnoge kanoničke kurije, osobito 1767. godine kuriju Velikog prepošta, danas Kaptol 7, u kojoj je i umro 1771. godine.

posjetio naselje „Zdelicza“ i kaže u svom izvještaju da „in Zdelicza Superiori“ (u Gornjim Zdjelicama) postoji kapelica sv. Katarine. Od 1704. godine pa nadalje možemo u dokumentima neprestano pratiti spominjanje naselja Gornje Zdjelice, kao i kapelice sv. Katarine. To potvrđuju i različiti izvještaji vizitatora s terena, koji su po odredbi zagrebačkih biskupa morali zabilježiti ono što su pronašli i vidjeli.

Kanonik Pucz izvještava 1704. godine da je to naselje s kapelicom sv. Katarine, filijala župe sv. Marije Magdalene u Kapeli(9).

Iz opisa saznajemo da je kapelica posvećena sv. Katarini. Bijaše podignuta na brežuljku, sagrađena od drveta, okrečena i ograđena. Imala je vrlo skroman drveni tabulat i zemljani pod. Krovište kapelice bijaše posve dobro, a groblje proporcionalno veličini naselja, dosta veliko. Kapelica bijaše osvjetljena s dva prozora. Na zapadnom je pročelju imala ulazna vrata, a iznad pročelja drveni tornjić s jednim zvoncem. Od inventara Pucz spominje oltar sv. Katarine, srebrni kalež i nešto misnog ruha(10). Godine 1707. nalazimo u izvještaju kanonika Jurja Bedekovića opis drvenog oltara sv. Katarine. Oltar je u sredini imao na platnu naslikanu sv. Katarinu djevicu i mučenicu, kojoj je bio i posvećen(11).

Prema tome, bilo bi neodrživo mišljenje onih, koji stare sačuvane ostatke inventara kapelice žele spojiti s imenom župnika iz Kapele Pavla Wiszhofera, jer je on bio župnik u Kapeli od 1685–1709, kada kapelica sv. Katarine u Gornjim Zdjelicama još nije posjedovala takav inventar. Doznajemo, naime, iz povijesnih vrela da je ova kapelica ostala nepromijenjena sve do 1717. godine(12).

Kapelica sv. Katarine doživjela je, koliko znamo, prvu svoju obnovu za župnikovanja Jurja Noršića, koji je 1709. godine naslijedio Wiszhofera i ostao u Kapeli župnik do

---

9) S. KOŽUL, Spomenici crkvene umjetnosti bjelovarskog područja, (rukopis na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu), str. 456–468. Te godine u okolici današnjeg Bjelovara postoje samo tri župe: Veliko Trojstvo ili Beloblacka na istoimenom potoku, Međurača ili Međuriječje (odakle je 1743. godine sjedište župe preneseno u Nevinac) i župa sv. Marije Magdalene u Gornjim Plavnicama ili Kapeli („in superiori Plaunicza, in Capela“, kako kaže izvještaj iz 1707. godine ili „vulgo Capela“), kojoj pripada sve do sredine 18. stoljeća i selo Bjelovar. Prije Turaka je na tom području bilo desetak crkvenih župa, što najrječitije govori o strahotama minulih pustošenja. A. HORVAT, O Bjelovaru, gradu ortogonalnog sistema, Buletin odjela VII za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb 1960, VIII/1, str. 12–21. Vidi: J. BUTORAC, Povijest rimokatoličke župe Bjelovar, Slavonska Požega, 1970.

10) KVP, 130/I, str. 29. „Capela haec in colle, ex roboribus quercinis extracta... atque dealbuta... sub tabulato simplici per totum, pavimento terreo, tectum bonum, coemeterius sat proporcionatum ubi Pagi illius incolae demortui sepeliunt...“

11) KVP, 131/II, str. 32. „... in cuius medio est imago in tela picta S. Catharinae V. et Martiris cum tabulis.“

12) Nav. mj. str. 18, 90, 131, 227 i 271.

1718, kada ga je naslijedio Mijo Martinović (1718.–1737.)(13). To potvrđuje i zapis vizitatora iz 1717. godine, gdje se spominje da je kapelica dobila novi drveni tabulat i pjevalište(14). U tu obnovljenu kapelicu stavljen je slijedećih godina novi reprezentativni barokni inventar. Godine 1720. kapelica je imala dva oltara: sv. Katarine i sv. Franje Ksaverskog. Na glavnom oltaru sv. Katarine bijahu uz oltarnu palu kipovi sv. Apolonije i sv. Helene, a u gornjoj zoni oltara stajala je slika sv. Barbare u sredini s plastikama sv. Doroteje i sv. Lucije sa strane. Oltar je završavao plastikom sv. Mihaela(15).

Petnaest godina kasnije, 1735, nalazimo i detaljni opis pokrajnjeg oltara sv. Franje Ksaverskog. On je imao drveno postolje i nije bio na kat kao glavni oltar. U sredini je na platnu imao sliku sv. Franje Ksaverskog i ukrašeni drveni retabl(16).

Tako obnovljena i uređena kapelica, premda od drveta, nije dulji niz godina trebala većih popravaka(17). Do 1754. godine objavljeni su samo neki radovi na kapelici. Dobila je opet novi tabulat i pod. Nabavljen je jedan kalež a spominje se i drvena sakristija kapelice(18). Tada je kapelica vjerojatno poprimila i veće dimenzije. Godine 1771. se ističe obnovljeno krovništvo kapelice i sakristije(19).

Kroz naredna desetljeća ta je kapelica neprestano održavana i popravljana na način kako smo vidjeli u opisanim izvještajima vizitatora. To nije predstavljalo veću teškoću jer je bila od drveta, pa je bio dostupan građevni materijal i moglo se na njoj raditi postepeno i na dijelove.

Godine 1789., za vrijeme Josipa II (1780.–1790.) i biskupa Maksimilijana Vrhovca (1787.–1827.), osnovano je u zagrebačkoj biskupiji oko sto novih župa. Tada je, radi što plodonosnijeg pastoralnog rada na ovom brdovitom području Bilogore, osnovana i župa u Donjim Mostima(20). Naselje Gornje Zdjelice s kapelicom sv. Katarine pripa-

---

13) KVP, 130/I, str. 17 i 23. Župi Kapela pripadaju u to doba sela Plavnice i Klokočevac s drvenom kapelicom sv. Ilije, kao i naselje Zdjelice s kapelicom sv. Katarine.

14) KVP, 131/II, str. 271.

15) KVP, 132/III, str. 223.

16) KVP, 133/IV, str. 135. Postoje i raniji zapisi iz 1729. i 1731. godine; KVP, 132/III, str. 783 i 882, te izvještaj župnika Martinovića iz 1733. godine; KVP, 134/V, str. 106; ali se oni detaljnije ne zadržavaju na opisu kapelice. „Corpus huius Arae est unius condignationis, in cuius medio est imago in tela depicta S. Francisci Xaverii suis listis arculario et statuario opere elaboratis.“

17) Godine 1739. zabilježen je kratki opis građevine i inventara: KVP, 133/IV, str. 148, a 1743. godine ne ističe „reliqua omnia manent ut in priori visita...“ KVP, 133/IV, str. 48. Spominje se i 1748. godina KVP, 133/IV, str. 10.

18) KVP, 135/VI, str. 82.

19) KVP, 136/VII, str. 257. Još prije toga 1762. godine donosi se također opis kapelice, sakristije i inventara. KVP, 135/VI, str. 129.

20) Šematizam zagrebačke nadbiskupije, Zagreb 1966, str. 120. Tada je u Donjim Mostima bila drvena crkva. Na njenom mjestu sagrađena je 1883., a blagoslovljena 16. listopada 1887., današnja župna crkva sv. Benedikta u Donjim Mostima.

dalo je novoosnovanoj župi, a Donje Zdjelice župi Miholjanec(21). Takvo stanje ostalo je sve do danas, a jedino povijesni izvori svjedoče o pripadnosti tog područja nakon Turaka – kroz dugi niz godina – župi sv. Marije Magdalene u Kapeli.

Zub vremena učinio je svoje. 21. rujna 1908. imao je zagrebački biskup dr Ivan Krapac (kasnije biskup u Đakovu i graditelj tamošnje bogoslovije) sv. potvrdu i kanonsku vizitaciju u župi Donji Mosti. On izvještava da je drvena kapelica sv. Katarine u Gornjim Zdjelicama u vrlo lošem stanju, tako da je vršenje bogoslužja u njoj spojeno s pogibli života. Stoga se pomišljalo na rušenje dotrajale stare kapelice i gradnju nove. U tu je svrhu kapelica već imala 3.036 kr i 62 fil.(22) Tu zamisao i potrebu ostvario je 1912. godine župnik Ivan pl. Vučetić sa svojim župljanima, kako smo već gore istakli. Na tavan te nove kapelice sv. Katarine stavljen je stari barokni inventar iz prijašnje, dotrajale, drvene kapelice; otuda je prenesen – u sačuvanim dijelovima – u bjelovarski Muzej. Stara kapelica je imala i jedno vrlo dobro zvono, staro preko 150 godina, ali je ono u vrijeme prvog svjetskog rata rekvirirano u ratne svrhe.

Bilo bi veoma korisno, nakon restauracije sačuvanog, komparativnim studijem stručnjaka, pobliže označiti krug u kojem je ovaj umjetnički inventar nastao. Vjerojatno će to biti subalpski utjecaj, budući da je ovo područje u zoni ondašnje Vojne krajine, ali nisu li možda bar retabli, ako već ne plastike i oltarne pale, rad kojeg domaćeg majstora?

---

21) KVP, 139/X, str. 324.

22) KVP iz 1908. godine, str. 1–8. Dr Krapac izvještava da se u toj staroj drvenoj kapelici služila sv. Misa na blagdan sv. Katarine i sv. Florijana. „Kapela u Gornji Zdelicah sv. Kate kao i kapela u čast Velike Gospe (BDM) u Donjoj Velikoj nalazi se u vrlo lošem stanju tako te je služba u njima skopčana s pogibljom života. Imade jedno vrlo lijepo i miloglasno zvono, staro 150 godina.“ Kako se radilo na tome da se ove dotrajale kapelice zamijene današnjima, ona u Donjoj Velikoj je imala 10.103 kr. i 66 fil. gotovine za to, a ova sv. Katarina u Gornjim Zdjelicama 3.036 kr. i 62 fil. Srušit će stare drvene i sagrađiti današnje župnik Ivan pl. Vučetić (1908.–1914.).